

Място на грижата за децата и юношите в полетата на дейност на социалната работа в Германия

Росица Михайлова

Place of the child and youth care in the German social work fields: The social work is a profession with reach work fields by the provision of social services. The differentiation in the social work fields is specific for each country according to the cultural, historical, political and social development. The German social work system is with very old traditions and has a colorful diversity of working fields. Important place in this system take the child and youth care and protection. The German welfare state provide according to the needs of the youths and children appropriate social services.

Key words: social work, social services, fields of social work, social services for children and youths

Социалната работа е професия, която се диференцира в едно многообразие от различни полета на дейност. Тази диференциация в различните страни е обусловена от различните исторически, културни, икономически, политически и социални измерения, характерни за отделната държава. Въпреки това съществуват прилики в основните полета на дейност в социалната работа. Закрилата на децата и юношите и социалните услуги предлагани за тях са едни от основните типове социални дейности във всяка една страна.

Немската социална система се отличава с това, че е развила за многообразието от социални проблеми един широк спектър от институционализирани полета на работа. Полетата на работа обхващат отделните области в социалната сфера и са насочени към определени целеви групи, подпомагайки ги в преодоляването на възникналите в техния живот проблемни ситуации. Различните полета на дейност са възникнали съобразно нуждите и проблемите на хората в затруднени житейски ситуации. Германия е една от страните с най-дългогодишен и добър опит в сферата на предоставяне на социални услуги в Европейската общност. Развитието на социалната работа в Германия има дългогодишни и дълбоки корени. Германия е първата страна, която още в края на 19 и началото на 20 век поставя социалната работа в разпореждането на властта и държавата и създава нова законова основа със създаването на здравното законодателство, социалното и пенсионното осигуряване. В Германия възникват и едни от първите социални заведения, насочени предимно към психологическите проблеми на младежите. След Първата Световна война акцент се поставя не само върху психо-социалните проблеми на младото поколение, но и върху социалната работа с възрастните и семействата. Наред с традиционната система за помощ в проблемни ситуации, която исторически се е развила от помощта за младежите и бедните, в края на 60-те години в Германия вече има оформена една многообразна система на социалните услуги с различни полета на дейност, което води и до повишаване на качеството на социалната работа и нейните дейности, подпомагащи запазването на социалната кохезия в обществото. Още за ранните години на развитие на социалната работа в Германия е характерна една богата палитра от предлагани социални услуги. Понятието "социални услуги" в Германия покрива широк кръг от дейности, простиращи се от различните видове консултиране, работа с хора на улицата, работа с маргинални групи и групи с девиантно поведение, работа с възрастни хора и хора с физически и умствени увреждания, през работа с дълготрайно безработни, до различните домове за възрастни и хора с увреждания.

Особена важна група от полетата на дейност на социалната работа представляват децата и младежите както в контекста на тяхното семейство, така и в обществения контекст. Изследване на UNICEF от август 2005 г. относно положението на децата в Германия сочи, че:

- Всяка година 150 000 деца в Германия претърпяват насилие от своите родители
- Всяка година биват регистрирани 20 000 случая на сексуално насилие
- 36% от дванадесетгодишните консумират редовно алкохол
- Все повече деца са с психични разстройства или с проблемно поведение [1, с.2]

Поради това и настоящият доклад цели едно по-обстойно изследване на мястото на грижата за децата и младежите в Германия, тъй като процесите на развитие на личността и интеграция в обществото, през които те минават, могат да бъдат обременени и повлияни от различни негативни събития и условия на живот. Като пример за това могат да бъдат посочени трудностите в училище, уменията за общуване, изграждане на самоидентичността и проблемите свързани с професионалната реализация в следствие на раздяла на родителите.

Все още в немската социална реалност няма единна систематизация на тези полета на дейност, но различните учени в тази област се опитват да систематизират и опишат основните полета на работа. Особено интересна и препоръчителна е систематизацията на Вернер Толе, който в своята книга “Основи на социалната работа” дефинира следните полета на работа: [2, с.22]

Интензивност на интервенцията/ видове полета на дейност	Помощ за деца и младежи	Социална помощ	Помощ за възрастните	Здравна помощ
“Допълващи начина на живот”	Дневни детски заведения; работа с деца и младежи, особено работата в свободното време на младежите и младежи сдружения; Общи социални услуги	Подпомагане със социални помощи; Консултиране за длъжности; Подкрепа на самотни и лишени от храна бездомници; Помощ за семейно планиране; Обгрижване на бежанци, изселници и кандидатстващи за убежище; Ресоциализиращи мерки и помощ; Социална работа в предприятията /център за безработни	Амбулаторни служби за обгрижване; Клубове за възрастни хора и центрове за обслужване на възрастните	Социално-психиатрични служби; Здравни служби в предприятията; Консултативни центрове; Здравни центрове
“Допълващи” начина на живот и обхващащи работното поле проекти	Работа в общността/ работа в кварталите на градовете Отнасяща се към социалното обкръжение социална работа Социални мрежови проекти Социални служби Близко до общността, психо-социални центрове			
“Подкрепящи” начина на живот	Работа с деца и младежи, включително социална работа с младежи; Помощ за възпитание/ съответно социално-педагогическа семейна помощ; Общи социални услуги; Особени социални услуги; Помощ за осъдени младежи	Подслони за нямачи нищо за ядене и бездомни мъже и жени; опака, грижа и обгрижване на пълнолетни; Помощ за условно осъдени и освободени затворници	Дневни заведения за възрастни хора; Отворена помощ за възрастни/образова-ние за възрастни	Полустационарни рехабилитационни мерки; Професионално образователно дело и образователни центрове; Работилници за хора с увреждания/проекти за работа за психично болни и наркозависими; Социални услуги в болници и рехабилитационни центрове

“Заместващи” начина на живот	Помощ за възпитание, особено форми на настаняване при непознати; Центрове за момичета; Помощ за осъдени младежи	Центрове/къщи за жени; социална работа при изпълнението на наказания	Центрове за възрастни; Старчески домове; домове за обгрижване на възрастни; Хосписи	Социално-терапевтични и рехабилитационни заведения; Санаториуми
Подкрепящи дейности	социално-педагогическо образование и квалификация	социално педагогически изследвания и оценяване	социално-педагогическа супервизия и консултиране за практиката	социално планиране и съставяне на социален доклад

Друга класификация на полетата на дейност на социалната работа в Германия прави Вилхелм Ключе като описва още по-подробно целевите групи и съответните заведения, в които могат да получат адекватна и компетентна помощ и ги систематизира в единадесет различни полета на дейност. Като изрично преди описанието на полетата подчертава, че социалната работа като професия се занимава с по-висока от средностатистическия спектър проблематика. Като цяло той разграничава следните полета на дейност, като услугите за децата и младежите заемат отново централно място [3, с.157]:

1. Социална работа с деца.
2. Социална работа с младежи.

Работа с младежи и културна работа с младежи.

Социална работа с младежи.

Младежка и възпитателна помощ.

Младежка помощ за застрашени от пристрастяване и пристрастени младежи.

3. Социална работа с жени.
4. Социална работа със семейства.
5. Социална работа с възрастни хора.
6. Социална работа с социално и икономически оцетени и с рискови групи.
7. Социална работа с болни и хора с увреждания.
8. Социална работа с психично болни.
9. Социална работа като социално планиране.
10. Социална работа като образователна дейност.
11. Други.

I. Социална работа с деца

Целева група/адресати и проблемно положение	Места на дейност/ области на дейност
Малки деца, деца, задължени да ходят на училище, деца, които се придружават или подкрепят в тяхната социализация, деца със социализационен дефицит	Дневни заведения: детски градини, занимални, възпитателно консултативни центрове, детски групи за съжителство, детски къщи, детски домове, игрални площадки, игро-моби
Деца със забавяния в развитието	Социални услуги за ранно откриване, ранно подпомагане (например при затруднения в ученето)
Деца с физически увреждания	Специализирани заведения (за хора с увреждания и т.н.); домове за хора с увреждания
Деца преживели насилие	Детски центрове за закрила: спешен телефон, консултативни центрове, спешен телефони за момичета и момчета преживели сексуално насилие, къщи за момичета

II. Социална работа с младежи

II.1 Работа с младежи и културна работа с младежи

Целева група/адресати и проблемно положение	Места на дейност/ области на дейност
Младежи, ученици, обучаващи се, работещи младежи, чиито социални и лични компетенции се поощряват	

НАУЧНИ ТРУДОВЕ НА РУСЕНСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ - 2008, том 47, серия 5.2

Младежи със социализационен дефицит и дефицит в развитието, младежи с трудности в семейството и училището, социално оцетени младежи	
Чуждестранни младежи с опит в изолирането /проблеми с интеграцията и включването	интеркултурна/мултикултурна работа с младежи
Застрашени младежи (заплаха от пристрастяване, насилие)	превенция от пристрастяване, превенция от насилие, здравно възпитание/подкрепа на здравеопазването, СПИН превенция, сексуална педагогика

II.2 Социална работа с младежи

Целева група/адресати и проблемно положение	Места на дейност/ области на дейност
младежи със социализационен дефицит и дефицит в развитието, младежи с образователен дефицит, социално оцетени младежи, младежи с проблематика на бедността	младежки домове за съжителство/младежки общности за съжителство, помощ за професионалната ориентация на младежите: професионално образование, подкрепа на професията, професионално консултиране, проекти и инициативи по заетостта и срещу безработицата
чуждестранни неинтегрирани/изключени младежи	помощ за включването на млади чужденци и изселници

II.3 Младежка и възпитателна помощ

Целева група/адресати и проблемно положение	Места на дейност/ области на дейност
младежи с трудности в развитието, младежи с трудности в семейството, оцетени и застрашени младежи, младежи с отклоняващо се поведение	социална групова работа, защитени форми на съжителство. Социално-педагогическа семейна помощ, консултиране на младежи/възпитателно консултиране, възпитание в домовете, интензивна социално-педагогическа индивидуална помощ, помощ от младежкия съд, младежки затвор.
бездомни младежи и застрашени от това младежи	дневни групи, приюти, преходни заведения, места за спешно пренощуване, дневна и целодневна грижа, работа на терен, места за срещи

II.4 Младежка помощ за застрашени от пристрастяване и пристрастени младежи

Целева група/адресати и проблемно положение	Места на дейност/ области на дейност
застрашени от пристрастяване и пристрастени младежи	работа на терен (Street work), места за контакти и срещи, консултативни центрове за пристрастявания и наркотици, заведения за наркотерапия, рехабилитационни заведения, защитени групи за съжителство, работилници, метадонови програми

Други автори като Винфрид Ноак и Зигфрид Цимерман също разглеждат систематизацията на полетата на дейност на социалната работа и отдават важност на социалната работа с деца и младежи и предоставяните услуги в грижата за тях. Зигфрид Цимерман обръща повече внимание на „детерминантите на полетата на дейност на социалната работа както и на структурните рамкови условия, които ги обуславят. В своята систематизация на полетата на дейност на социалната работа Винфрид Ноак обръща внимание на училищната социална работа, а за работата с юношите поставя акцента върху опита от живота” [4, с.48,54].

От наблюдаваните до тук систематизации се вижда едно наистина впечатляващо разнообразие на полетата на дейност на социалната работа в Германия. Дори и поднесени по различен начин от авторите, занимаващи се с тази тема, систематизациите имат сходства помежду си и взаимно допълвайки се представят богата палитра на социалните дейности в Германия. Бруно Никлес обобщава като цяло за полетата на дейност на социалната работа, че съществуват „следните вече „класически“ така да се каже области: **социално подпомагане, помощ за деца и младежи, помощ за възрастните хора, помощ за хората с увреждания и здравна помощ**” [5, с.46]. Понятието помощ за деца и младежи съдържа в себе си социалните услуги предлагани за децата както и всички възпитателно-педагогически мероприятия и инициативи извън училищната система, които имат за цел благоденствието на децата и младежите и тяхното хармонично развитие и социализация. Помощта за деца и младежи в Германия е регламентирана законово от VIII книга на Социалния закон, която представлява една смесица от педагогически програмен закон, социално-правов закон и организационен закон. Тази част от немското социално законодателство подсигурира правото на децата и младежите за едно хармонично развитие и възпитание, а също така чрез него не само се регулират правовите взаимоотношения и задълженията на доставчиците на социални услуги за деца и младежи, но служи и като инструмент за закрилата на децата и младежите и за превенцията от изпадането им в рискови ситуации. Както може да се види от различните систематизации на полетата на дейност работата с деца и младежи също се простира в един широк спектър. Впечатление прави това, че в немската социална система освен познатите ни услуги за деца с увреждания, консултиране на деца с проблеми в семейството и училище, работа с деца застрашени от пристрастявания или вече пристрастени се обръща внимание и на организиране на свободното време на децата и младежите. Това става не само изключително чрез социалната работа, а по-скоро чрез широко разпространените в Германия младежки сдружения и организации, които разбира се са подпомагани от социални педагози и социални работници. Друго, което прави впечатление е широко застъпената мобилна работа с младежите или също така наречената „street work”, което позволява един непосредствен достъп до младежите в обичайната за тях среда. Не малка роля играе и училищната социална работа като и помощта при възпитание.

От направените наблюдения върху полетата на дейност в Германия като цяло може да се констатира, че грижата за децата и младежите има стабилни основи в социалната система на страната и е широко разгърната, обхващайки максимално всички аспекти на грижата за подрастващите, превенция и преодоляване на проблемните ситуации, стремейки се винаги към тяхното благоденствие.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] UNICEF: Kinder in Deutschland www.bmfsfj.de
- [2] Thole, W. Grundriss Soziale Arbeit, Opladen: Leske + Budrich, 2002.
- [3] Klüsche, W., Ein Stück weitegedacht.....Beiträge zur Theorie-und Wissenschaftsentwicklung der Sozialen Arbeit, Lambertus, 1999.
- [4] Kleve, H. Geschichte, Theorie, Arbeitsfelder und Organisationen Sozialer Arbeit, Berlin, 2003.
- [5] Nikles, B., Institutionen und Organisationen der Sozialen Arbeit, München, 2008. Sozialgesetzbuch – Achstes Buch (VIII) – Kinder-und Jugendhilfe

За контакти:

Докторант Росица Михайлова, Катедра “Социални дейности”, Шуменски университет: Епископ Константин Преславски”, тел.: 054-830 339, e-mail: rosimihaylova@abv.bg

Докладът е рецензиран.